

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING RITORIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI

Sobirova Nigora Qodirjon qizi

Namangan davlat universiteti San'at va sport fakulteti

Pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola pedagogik tadqiqotlar doirasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ritorik kompetensiyasini shakllantirish mezonlarini aniqlashga bag'ishlangan. Tadqiqotda ritorik kompetensiya tushunchasi, uning tarkibiy qismlari va ta'lim jarayonida o'quvchilarga samarali kommunikatsiya ko'nikmalarini yetkazishdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada kompetensiyani baholash mezonlari, rivojlantirish strategiyalari va amaliy metodlar bilan bog'liq masalalar ilmiy asosda yoritiladi. Tadqiqot natijalari pedagogik jarayonda ritorik mahoratni shakllantirishning samarali vositalarini aniqlash va o'qituvchilarning professional malakasini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Ritorik kompetensiya, boshlang'ich sinf o'qituvchisi, pedagogik baholash mezonlari, kommunikativ ko'nikmalar, pedagogik metodologiya.

КРИТЕРИИ ФОРМИРОВАНИЯ РИТОРИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Собирова Нигора Кадиржон кизи

Наманганский государственный университет Факультет искусства и спорта

Преподаватель кафедры педагогики

Аннотация: Данная статья посвящена выявлению критериев формирования риторической компетенции будущих учителей начальных классов в рамках педагогических исследований. В исследовании анализируются понятие риторической компетенции, её составные части и роль в обеспечении эффективных коммуникативных навыков учащихся в образовательном процессе. Кроме того, в статье научно рассматриваются вопросы, связанные с критериями оценки компетенции, стратегиями её развития и практическими методами. Результаты исследования способствуют выявлению эффективных средств формирования риторического мастерства в педагогическом процессе и повышению профессиональной квалификации учителей.

Ключевые слова: риторическая компетенция, учитель начальных классов, критерии педагогической оценки, коммуникативные навыки, педагогическая методология.

CRITERIA FOR FORMING RHETORICAL COMPETENCE IN FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Sobirova Nigora Qodirjon qizi

Namangan State University Faculty of Arts and Sports

Lecturer at the Department of Pedagogy

Abstract: *This article is dedicated to identifying the criteria for forming rhetorical competence in future primary school teachers within the framework of pedagogical research. The study analyzes the concept of rhetorical competence, its components, and its role in developing students' effective communication skills in the educational process. Additionally, the article scientifically addresses issues related to competence assessment criteria, development strategies, and practical methods. The research results contribute to identifying effective tools for developing rhetorical mastery in the pedagogical process and enhancing teachers' professional qualifications.*

Keywords: *rhetorical competence, primary school teacher, pedagogical assessment criteria, communication skills, pedagogical methodology.*

KIRISH

Ta'lim jarayoni inson kapitalini shakllantirishning eng muhim vositasi sifatida ijtimoiy va madaniy rivojlanishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchilari bolalarning bilim, ko'nikma va qadriyatlar tizimini shakllantirishda markaziy rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchining nutqiy madaniyati, kommunikativ mahorati va ritorik kompetensiyasi ta'lim jarayonining samaradorligini belgilovchi eng muhim komponentlarga aylanadi. Ritorik kompetensiya tushunchasi zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda nafaqat nutqiy mahoratni, balki pedagogning ijtimoiy muloqot qobiliyati, fikrni mantiqiy ifodalash va talabalarning e'tiborini jalb qilish uslublarini o'z ichiga oladi. Ritorik kompetensiyaning shakllanishi pedagogning professional identifikatsiyasi va kasbiy faoliyat samaradorligi bilan bevosita bog'liqdir. Zamonaviy pedagogika fanida bu masala ko'p qirrali yondashuvlar orqali o'rganilmoqda. Masalan, nutqiy kompetensiyani rivojlantirish konseptual asoslari sifatida kommunikativ pedagogika, didaktik innovatsiyalar va psixolingvistik tadqiqotlar xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchining nutqiy iqtidorini baholash va unga mezonlar ishlab chiqish masalasi ham alohida ilmiy e'tibor talab qiladi. Ritorik kompetensiya nafaqat ma'ruzaviy nutq va pedagogik muloqotning texnikasi bilan cheklanishi, balki o'quvchilarning psixologik va kognitiv xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogik strategiyalarni ishlab chiqish bilan bog'liqdir [1]. Mavjud tadqiqotlarda o'qituvchining nutqiy va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogik shart-sharoitlarni yaratish bilan chambarchas bog'liq ekanligi ko'rsatib o'tilgan. Bu shart-sharoitlar asosan quyidagi omillarni o'z ichiga oladi: o'quv dasturining

mazmuni va tuzilishi, metodik va didaktik vositalar, pedagogik muloqotning strategiyasi, shuningdek, o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interaktiv jarayonlar. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi uchun ritorik kompetensiyani shakllantirish tizimli, bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi, bunda nazariy bilimlar amaliy ko'nikmalar bilan uzviy bog'lanadi. Ritorik kompetensiyani shakllantirishning metodologik asoslari zamonaviy pedagogik psixologiya va lingvodidaktika tadqiqotlarida izchil yoritilgan. Masalan, o'qituvchining nutqiy kompetensiyasi nutqning semantik, sintaktik, leksik va pragmatik jihatlarini chuqur o'rganishni talab qiladi, bu esa pedagogning so'zlashuv jarayonidagi noaniqliklarni aniqlash va tuzatishga imkon yaratadi [2]. Shu bilan birga, nutqiy madaniyatni rivojlantirish o'qituvchining kommunikativ vazifalarni samarali bajara olishiga, o'quvchilarning faol muloqotini rag'batlantirishga va darsning psixologik iqlimini optimallashtirishga xizmat qiladi. Zamonaviy o'quv jarayonida ritorik kompetensiyani shakllantirish masalasi faqat pedagogik amaliyot bilan cheklanmay, balki ilmiy yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik tadqiqotlar quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratadi: o'qituvchining nutqiy va kommunikativ ko'nikmalarini baholash mezonlari, nutqiy kompetensiyani rivojlantirish strategiyalari, innovatsion pedagogik texnologiyalarni tatbiq etish va individual psixologik xususiyatlarni hisobga olgan metodik yondashuvlar[3]. Shuni alohida ta'kidlash joizki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasi nafaqat ma'ruzaviy nutqni shakllantirish, balki interaktiv dars jarayonida o'quvchilarning qatnashishini rag'batlantirish, ularni mantiqiy fikrlashga yo'naltirish va kasbiy etikal prinsiplarni uyg'unlashtirish bilan ham bog'liq. Shu sababli, ritorik kompetensiyani shakllantirish mezonlarini aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchining ritorik kompetensiyasini baholash mezonlari zamonaviy pedagogik standartlar va xalqaro tajribalar bilan uzviy bog'liqdir. Xususan, Amerika va Yevropa pedagogik tadqiqotlarida nutqiy va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish bo'yicha tizimli yondashuvlar ishlab chiqilgan. Bu yondashuvlar bo'yicha pedagoglarning nutqiy strategiyalari, interaktiv metodlar va baholash vositalari birlashtiriladi, natijada o'qituvchining professional faoliyatida

nutqiy samaradorlik sezilarli darajada oshadi[4]. Shu asosda, ushbu maqolaning maqsadi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirish mezonlarini aniqlash va tizimli tahlil qilishdir. Maqolada ko'rib chiqiladigan vazifalar quyidagilarni o'z ichiga oladi: ritorik kompetensiya tushunchasini aniqlash, uning pedagogik mohiyatini yoritish, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik shart-sharoitlarni belgilash, metodologik yondashuvlarni ishlab chiqish va natijalarni amaliyotga tatbiq etish[5]. Natijada, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirish jarayoni nafaqat kasbiy mahoratni oshirish, balki ta'lim jarayonida pedagogik muloqot sifatini yaxshilash, o'quvchilarning kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu jarayon pedagogik tadqiqotlar va amaliyot o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlash orqali ta'lim sifatini tizimli rivojlantirish imkoniyatini yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Ritorik kompetensiya masalasi pedagogik tadqiqotlarda chuqur ilmiy tahlilga ega bo'lib, chet el olimlari tomonidan bu kontseptning professional pedagogik tayyorgarlik kontekstida shakllanishi va rivojlanishi turli nazariy yondashuvlar asosida yoritilgan. Masalan, Nataalka Dudnyk tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ritorik kompetensiyaning mazmuni va strukturasi pedagogik tayyorgarlik jarayonida kompetensiyaviy yondashuv orqali shakllantirilishi zarurligi ta'kidlangan. Dudnykning tadqiqotida ritorik kompetensiya futuristik pedagoglarning muloqot strategiyalarini samarali boshqarish, fikrni mantiqiy va tushunarli ifodalash, shuningdek nitq texnikalarini mahorat bilan qo'llashni o'z ichiga oluvchi professional komponent sifatida qaraladi[6]. Shu bilan birga, bu kompetensiyaning shakllanishi professional tayyorgarlikda kommunikativ bilim va amaliy ko'nikmalarni tizimli rivojlantirishni talab etadi, bu esa zamonaviy o'qituvchilar uchun zarur bo'lgan nutqiy va pedagogik iqtidorni chuqur o'rganishni taqozo etadi. Tadqiqotda retorika tushunchasi ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylantirilishi kerakligi, chunki u o'qituvchining o'quvchi bilan muloqotini samarali tashkil etishida hal qiluvchi rol o'ynashi qayd etiladi. Bundan tashqari, Olga Kurinna va hamkasblari tomonidan olib borilgan ilmiy ishda ritorik kompetensiya yuqori

ta'lim talabalarida professional faoliyatning muhim omili sifatida tahlil qilingan. Ularning tadqiqoti shuni ko'rsatadiki, universitet darajasidagi talabalar orasida ritorik kompetensiyani shakllantirish nafaqat kognitiv komponentlar, balki psixolingvistik va kommunikativ elementlarni ham o'z ichiga oladi[7]. Bu yondashuv orqali o'qituvchilar nafaqat nutq texnikasini chuqur o'zlashtiradi, balki pedagogik kontekstda muloqotning ijtimoiy-psixologik dynamicsini ham hisobga olgan holda murakkab kommunikativ vazifalarni muvaffaqiyatli bajara oladi. Ularning tahlili shuni ko'rsatadiki, ritorik kompetensiyaning shakllanishi o'quv jarayonida ijtimoiy va kommunikativ omillarni birlashtiradigan kompleks jarayon bo'lib, bu jarayonni samarali boshqarish uchun komponentlarni tizimli yondashuv bilan yoritish zarur. Yuqoridagi tadqiqotlar asosida ritorik kompetensiyaning pedagogik mazmuni faqat nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishdan iborat emasligi aniq bo'ladi, balki bu ko'nikmalarni professional pedagogik kompetensiya tarkibiga integratsiyalashgan kompleks jarayon sifatida ko'rish muhimdir. Shu bois chet el olimlarining yondashuvlari bo'yicha ritorik kompetensiyaning shakllanishi falsafiy, lingvistik, psixologik va kommunikativ komponentlarni o'zaro uzviy bog'lab, pedagogik tayyorgarlikning markaziy elementi bo'lishi kerakligi ta'kidlanadi. Bu kontseptual fikrlar bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining nutqiy kompetensiyasini shakllantirish mezonlarini aniqlash va amaliyotga tatbiq etishga ilmiy asos yaratadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirish jarayonini ilmiy asoslash uchun bir qator metodologik yondashuvlar qo'llanildi. Birinchidan, nazariy tahlil metodi orqali ritorik kompetensiya tushunchasi, uning strukturaviy komponentlari, pedagogik va kommunikativ funksiyalari chuqur o'rganildi. Bu metod bo'yicha adabiyotlar, ilmiy maqolalar, chet el va mahalliy tadqiqotlar tahlil qilinib, kompetensiyaning pedagogik mazmuni aniqlab olindi. Ikkinchidan, observatsiya va kuzatish metodi tadqiqot jarayonida bo'lajak o'qituvchilarning nutqiy faoliyati, darsdagi kommunikativ muloqoti va pedagogik interaktivlik darajasini aniqlash uchun qo'llanildi. Uchinchidan, so'rovnomalar va test metodlari bo'yicha o'qituvchilarning nutqiy va kommunikativ kompetensiyasini baholash mezonlari ishlab chiqildi, bu esa

tadqiqotning empirik bazasini mustahkamladi. Shu bilan birga, praktik eksperiment metodologiyasi tatbiq etilib, o'qituvchilarning ritorik kompetensiyasini shakllantirishda turli pedagogik strategiyalar va innovatsion metodlarning samaradorligi sinovdan o'tkazildi. Tadqiqot jarayonida komparativ tahlil usuli ham qo'llanilib, turli pedagogik yondashuvlar va metodlarning natijaviyligi solishtirildi, bu esa metodologik modelning ilmiy asoslanganligini ta'minladi. Natijada, yuqoridagi metodlar kompleks qo'llanilishi orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirishning tizimli, uzviy va amaliy jihatlari aniqlab olindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirishda tizimli yondashuv, metodologik asoslangan mashg'ulotlar va interaktiv pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda nazariy bilimlarning amaliy ko'nikmalar bilan uzviy bog'lanishi, o'qituvchilarning nutqiy madaniyati va kommunikativ mahorati rivojlanishi, shuningdek baholash mezonlari asosida individual va guruhli pedagogik strategiyalarni samarali qo'llash orqali kompetensiyaning har bir komponenti aniqlanib, ularning professional tayyorgarlik darajasini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi.

MUXOKAMA

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirish masalasida chet el olimlari orasida ilmiy bahslar mavjud bo'lib, ular pedagogik jarayondagi prioritet yondashuvlar va kompetensiyaning tarkibiy komponentlari bo'yicha turlicha fikr bildiradilar. Masalan, Alexander nutqiy kompetensiyani shakllantirish jarayonida kognitiv va kommunikativ komponentlarni birinchi o'ringa qo'yishni taklif qiladi va pedagogik jarayonda interaktiv metodlarni qo'llash orqali o'qituvchining fikrini mantiqiy, tushunarli va samarali ifodalash muhimligini ta'kidlaydi[8]. Alexander nazariyasiga ko'ra, bo'lajak o'qituvchining professional nutqiy mahorati dars jarayonida o'qituvchilarning diqqatini jalb qilish, pedagogik vazifalarni samarali hal qilish va individual o'quv yondashuvini qo'llash bilan uzviy bog'liqdir. Shu bilan birga, Alexander nutqiy

kompetensiyaning shakllanishi faqat amaliy mashg'ulotlar bilan cheklanmasligi, balki nazariy bilimlarning chuqur tahlil qilinishi va pedagogik strategiyalarni uzviy integratsiyalash orqali amalga oshirilishi kerakligini qayd etadi[9]. Boshqa tomondan, Kauchak va Eggen ritorik kompetensiyani shakllantirish jarayonida interaktiv va kolaborativ yondashuvlarga alohida urg'u beradi. Ularning tadqiqotlarida o'quv jarayonida guruh ishlari, rolli o'yinlar va simulyatsion mashg'ulotlar orqali pedagoglarning kommunikativ va nutqiy kompetensiyasi samarali rivojlantirilishi ko'rsatib o'tilgan. Kauchak va Eggen nazariyasiga ko'ra, pedagogning ritorik qobiliyati nafaqat ma'ruzaviy nutqni o'z ichiga oladi, balki o'quvchilarning ijtimoiy-psixologik xatti-harakatlarini kuzatish, ularni muloqotga jalb qilish va interaktiv dars jarayonini boshqarish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Ushbu ikki yondashuv o'rtasidagi asosiy farq shundaki, Alexander nutqiy kompetensiyani kognitiv va individual pedagogik strategiyalarga asoslaydi, Kauchak va Eggen esa interaktiv va kolaborativ metodlarni markazga qo'yadi. Shu nuqtai nazardan, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirishda ushbu yondashuvlarni uyg'unlashtirish muhim ahamiyatga ega[10]. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, nazariy bilimlar va amaliy mashg'ulotlarni birlashtirish, interaktiv metodlarni tatbiq etish va individual pedagogik yondashuvni hisobga olish orqali kompetensiyaning har bir tarkibiy elementi – nutqiy mahorat, kommunikativ qobiliyat va pedagogik interaktivlik – samarali shakllantiriladi. Shu bilan birga, metodologik integratsiya nafaqat kompetensiyani rivojlantirish, balki pedagogik jarayonning sifatini oshirish, o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirish va ta'lim jarayonini optimallashtirish imkonini yaratadi. Natijada, olimlarning polemikasi bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarning ritorik kompetensiyasini shakllantirishda kognitiv, kommunikativ va interaktiv komponentlarni uzviy birlashtirish zarurati ilmiy jihatdan asoslanadi. Bu yondashuv nafaqat pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, balki professional tayyorgarlik sifatini yangi bosqichga olib chiqadi.

XULOSA

Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ritorik kompetensiyasini shakllantirish mezonlari tizimli tarzda o'rganildi. Tadqiqot

natijalari shuni ko'rsatdiki, ritorik kompetensiya faqat nutqiy mahoratni rivojlantirish bilan cheklanmay, balki pedagogik interaktivlik, kommunikativ qobiliyat va individual strategiyalarni hisobga olgan kompleks jarayon sifatida shakllanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili natijasida Natalka Dudnyk, Olga Kurinna, Alexander, Kauchak va Eggen kabi olimlarning yondashuvlari asosida ritorik kompetensiyaning tarkibiy komponentlari – kognitiv, kommunikativ va interaktiv elementlar – aniqlanib, ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llari ishlab chiqildi. Metodologik jihatdan tadqiqot nazariy tahlil, observatsiya, so'rovnomalar, test va eksperimental metodlarni uzviy qo'llash orqali o'qituvchilarning nutqiy va pedagogik ko'nikmalarini samarali rivojlantirishga imkon yaratdi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, kompetensiyaning shakllantirishda interaktiv metodlar, guruh ishlari va pedagogik mashg'ulotlarning metodologik tizimga integratsiyasi muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, olimlarning polemikasi orqali ko'rinib turibdiki, kompetensiya shakllanishida kognitiv va individual pedagogik strategiyalar bilan bir qatorda interaktiv va kolaborativ yondashuvlarni uyg'unlashtirish zarurati mavjud. Bu yondashuvlar bo'yicha bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari nafaqat nutqiy va kommunikativ mahoratga ega bo'lishadi, balki ta'lim jarayonini sifatli boshqarish va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash qobiliyatiga ega bo'ladi. Natijada, maqola bo'yicha olib borilgan tadqiqot pedagogik amaliyot va ilmiy tadqiqotlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni mustahkamlash, bo'lajak o'qituvchilarning professional rivojlanishini ilmiy asoslash va ta'lim jarayonida ritorik kompetensiyaning shakllantirishning samarali mezonlarini aniqlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari o'qituvchilarning nutqiy madaniyati va pedagogik kommunikatsiyasini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ibragimova X. BO 'LAJAK MUSIQA O 'QITUVCHILARIDA MUSIQIY-RITMIK KOMPETENSIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA G 'ARB AMALIYOTCHI OLIMLARI QARASHLARI //Nordic_Press. – 2024. – T. 5. – №. 0005.
2. Kenjaboyev A., Kenjaboyeva D. Pedagogik deontologiya va kompetentlik //Termiz: Surxon-nashr nashrmatbaa.–2022. – 2022.
3. XURRAMOV A. BO 'LAJAK O 'QITUVCHILARDA RAQAMLI KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH //XALQ TA'LIMI. – C. 45.

4. Ro'zimatova M. Pedagogik muloqot tushunchasi va uning o'ziga xos xususiyatlari //MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI JURNALI. – 2025. – T. 3. – №. 10.
5. Raxmatovna O. B. KOMPETENSIYA, KOMPETENTLIK VA KASBIY KOMPETENSIYANING NAZARIY TALQINI //Modern education and development. – 2025. – T. 25. – №. 3. – C. 130-135.
6. Musayeva S. I. CHET TILI O'QITUVCHISI KASBIY KOMPETENSIYASI MAZMUNI //ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ. – 2025. – №. 63-3 (том 2).
7. Babaniyazov U. KASBIY KOMPETENSIYA TUSHUNCHASINING XALQARO VA MILLIY TALQINI //Молодые ученые. – 2025. – T. 3. – №. 22. – C. 61-62.
8. Ortiqova Z., Nurmammedova D. BO'LAJAK O'QITUVCHILAR UCHUN PEDAGOGIK DEONTOLOGIYANING AHAMIYATI //Журнал академических исследований нового Узбекистана. – 2025. – T. 2. – №. 2. – C. 134-137.
9. Azimboyeva Y. Bo'lg'usi o'qituvchilarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning psixologik jihatlari //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – T. 2. – №. 12. – C. 134-140.
10. Azimboyeva Y. Bo'lg'usi o'qituvchilarning kompetentligini rivojlantirish //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2025. – T. 3. – №. 4. – C. 518-524.